

változatos kanyargásait csaknem lihegve követjük. Ez eljárás bizonyára elsőrangú művészi erőről tanuskodik, hiszen a képzeletet a naturalisták sem teheték trónfosztottá a művészi hatóerők birodalmán.

Komáromi írói tehetségét e regény újabb fejlődésben mutatja. Kompozíció iránti kitűnő érzéke, gazdag kedélye és képzelete, eleven el eszelő modora és meleg humora adva vannak. A lelki élet gondosabb megfigyelésére hívhatók tán föl figyelmét. Az élet nem oly gyöngéd egyikünkhöz sem, hogy e tekintetben megkíméljen útmutatásaitól s ne érintse optimizmusunk himpóráját. Az említett képességek maunkban véve is oly adományok, melyek az írók további pályáján csak fölfelé vihetik. *Hartmann János.*

Dr. Laky Dezső: Csonka-Magyarország megszállásának közgazdasági kárai. (A M. T. Akadémia kiadása.) A dicsőséggel és balsorssal teljes magyar történelemnek legszomorúbb korszaka az az idő, midőn a veszített háború katasztrófája s a forradalmak öngyilkos pusztítása után a megcsönkített, feldarabolt ország romjaira is reánehazult a megszálló hatalom.

A m. kir. központi statisztikai hivatalt illeti meg az az érdek, hogy ennek a szomorú korszaknak a történetét számszerűleg is megrögzíteni igyekezett. Az ország fővárosa s a Dunántúl egyrésze még román megszállás alatt állott, és máris elkészültek a központi statisztikai hivatalban a kárfelvétel tervei és előmunkálatai, hogy azután fokozatosan, amint a megszállók elhagyták csonka országunk földjét, azonnal a kiűrés után, megtörténjék a kárfelvétel végrehajtása is. A statisztikai hivatalra nem könnyű feladat hárult, hiszen nem járhatott a statisztikai módszertan jól kitaposott ösvényein munkakörének ez eladdig ismeretlen területén. Nagy szakértelemmel, fáradhatatlan energiával és kiapadhatatlan leleményességgel kellett magának utat törnie nehéz feladata megoldásához. Nem végzett hiábavaló munkát. Az összegyűjtött, megdöbbenően nagy statisztikai anyagnak nemcsak a történettudomány és az újjáépítést szolgáló hivatalozott nemzeti közgazdasági poli-

tika fogja hasznát venni: ez az anyag máris teljes egészében rendelkezésére állott a megszállások kárainak emgállapítása céljából Budapestre küldött és itt körülbelül két éven át működött „Commission spéciale des réparations”-nak, amelynek számos ellenőrző útján módjában volt a magyar statisztikai kárfelvétel megbízhatóságáról meggyőződést szerezni.

A kárfelvétel hatalmas anyagát a leghivatottabb toll, Laky Dezső dolgozta fel és tette egy vaskos kötetben a nagyközönség számára is hozzáférhetővé. A rideg számsorok óriási tömegét elejétől végig eleven és élvezetes formában mutatja be. Nem követhetjük őt a károk sok szempontból érdekes különféle csoportosításának s a tanulságok levonásának útjain. Csupán a végeredményt emeljük ki. A megszállások kárainak összege 1919 augusztus havi magyar koronákban kifejezve — (12'68 centime-os zürichi jegyzés mellett) — 26 milliárd 216 millió 63 ezer koronára, mai koronákba átszámítva *több mint tízezer milliárd koronára rög*. Hatalmas szám, a gondolat elfárad, mire odaér. Ebből a 26 milliárdból az „oroszlán”-rész, 24 és fél milliárd, oláh szomszédaink látogatását örökíti meg. Sokkal kevesebb hozzáértéssel fosztogattak a jugoszlávok és a csehek. A legjobban azonban a francia megszállás alá jutott Szeged és környéke járt. A francia megszállással kapcsolatos károk kizárólag olyan természetűek, amelyek megszállásnál el nem kerülhetők.

A statisztikai anyag feldolgozásán kívül részletesen megismertet Laky Dezső könyve a kárfelvétel módszerével, röviden vázolja a megszállások történetét, mindenütt reámutat az okozott károk szerves összefüggésére a magyar közgazdasági élet egészével s kutatja a károk közvetett hatásait is termelésünk és államháztartásunk egész rendjére. Figyelme kiterjed azokra a károkra is, amelyeket a megszállók a trianoni béke fölvtán elvesztett területeken a békeszerződés aláírása előtt, tehát jogilag akkor még magyar földön okoztak közgazdaságunknak. Történeti szempontból igen értékesek azok a „szemlévények”, melyeket a románok gazdasági vonatkozású rendeleteiből gyűjt ösz-

sze, valamint a személyes sérelmekről és gyilkosságokról gyűjtött adatai is. Egy ilyen kis adat sokszor jobban reávilágít e szomorú korszak történetére, mint tömött statisztikai számsorok hosszú rendje. Nem mindennél jellemzőbb-e az az adat, hogy a fővárosi népszálló földhözragadt szegény lakói közül 12 olyan akadt, akit a románok kiraboltak, vagy hogy a szerbek a gyermekmenhelyeknek és árvaházaknak, melyeket szintén kifosztottak, 1 millió jugokorona kárt okoztak?

Moór Gyula.

Verseskönyvek. *Varságh János: Szélcsend. Szombati-Szabó István: Régi japán költők. Bardócz Árpád: Japán versek. Balogh István: Éai karavánok. Huszár: Magyar éjszaka.)* Varságh János nem a legújabb lírikusok közül való. Verseit csaknem két évtizede olvashatjuk fővárosi és vidéki lapokban. Nem sokat írt, de ahhoz mindenesetre eleget és jót, hogy többen ismerhetnék. Igaz, nincs költeménye, amely általános hatásban a rokon Szaboleska legjobb verseivel (A Grand Caféban, A salzburgi csapszékben, Dal a kis Demeter Rózsikáról) felvehetné a versenyt, már pedig közismertségre legalább egy országos híru költeménnyel verődhetik az ember, s akkor aztán hátrán onthetja akár közepes dolgait is. Amellett Varsághnál alig ismerek szerényebb, mondhatni: gyanúsán szerényebb megjelenésű poétát. Harcias vonás, különösebb feltűnési vágy nincs benne szemernyi s ahogy elének áll, szinte látjuk arcán versei bírálatát is: az én dalaím, magannak és azoknak írtam, akik kedvesek resem, ; legnagyobb jutalmam, hogy megírhattam őket.

Varságh János nem a mai világból való, s költészete, életének hí tükre, szintén nem az. A keleti ember jut eszünkbe, aki, midőn otthonába tér, előbb leoldja saruját. Eszményiség ez, mely néhol az eszménykedés határát éri, de kétségtelenül alantamészlet és nem hatás vadászat. Verseiben — akár tetszenek nekem, akár nem — éppen a meggyőződést érzem igazán mélyrehatóan, ami feltétlenül tiszteletet parancsol. Ezekben a versekben, még a gyönyöbbekben is, valami suggesztív erő van, mely az igaz

gyönyörűségben fogamzottság benyomását kelti, valami szűziesség, mely naivságában is meghat és magunkra eszméitet. Mintha azt hallanók a soraiból: Ti már nagyon modernek, raffináltak vagytok, de bennem még épen, fehéren élnek érzések és vonatkozások, melyeken ti már csak mosolyogtok. A patriarchális otthonnak, az Almanach-lírának, az Eichendorffok, a Justinus Kernerek ábrándos, érzelmes világának egyik „tavaszából itt maradt“ költője Varságh János, egyike azon keveseknek, akikkel ez az egykor virágborult s annyira szeretett költészet kihalóban van.

Ezzel szinte körvonalaztuk Varságh János poézisét. Impresszionista, a szó mellékeze nélkül. Könyven hangolódó, de fel nem korbácsolható lélek, még a megpróbáltatások legválságosabb perceiben sem. Pedig tragédiák is lappanganak ezekben a csöndes strófákban, fojtott zokogást is érzünk, erősebbet, mint amennyit a költő feltár. Örök vágy békétlenkedik itten a szabadság után, vágyakozás a rabságból, a lekötöttség „kincsházából“. De a kiáltás csak szelídebb visszhangként ér hozzánk; legtöbbször ott a békés, áldott rezignáció, mint egy jótékony fátyol, melynek selymes érintése elzsongít, elsímít minden hullámtörést. Az a lélek ő, melyet órák, napok, sőt évek szenvedéséért kárpótolni tud egy pillanatnyi gyönyör, s ebben a gyönyörben minden van, csak érzékiség nincsen. Lélek, melyet felüdit, mozgásba hoz egy dalfoszlány, egy emlék, egy könyvjelző selyemszalag, egy rezzenés a levegőben. Mindez bizonyos megnyilatkozás jegyében hat ránk, mintha egyszerre világosabb lenne körülöttünk minden s áhítatos csendet érzünk, templomi hangulatot. Ebben van valami az ősi, primitív természetimádásból, a tisztán magáért való szépségkultuszából. Varságh költészetének javarésztét inkább a szín, a ritmus teszi, mint a gondolat, s inkább a szívén, mint az eszén keresztül látjuk őt. Skálája nem nagy, bár szemlátomást változatosabb kifejezési lehetőségekért is küzd: szakítana a túlnyomó jámbussal (mely annyira megfelel természetének), s amellett szövevényesebb és mélyebb gondolatkörökre csapna át. Így megpróbálkozik az ódával, amely